
Wystawa "Historia Leszna w archiwaliach. W 470 rocznicę nadania Lesznu praw miejskich"

W upływającym 2017 r. przypada 470 rocznica nadania Lesznu praw miejskich. Z tej okazji Archiwum Państwowe w Lesznie przy współpracy z Archiwum Państwowym w Poznaniu postanowiły przygotować wystawę **Historia Leszna w archiwaliach. W 470 rocznicę nadania Lesznu praw miejskich**.

Wystawa przedstawia historię miasta w oparciu o materiały archiwalne zgromadzone w archiwach państwowych w Lesznie i Poznaniu. Na 15 wielkoformatowych planszach przedstawiono krótki zarys historii miasta uzupełniony o najciekawsze dokumenty, akta, tłoki pieczętnie, zdjęcia, mapy, plany miasta, ryciny, widokówki. W gablotach natomiast prezentowane są oryginalne materiały archiwalne. Na uwagę zasługują zwłaszcza te udostępnione przez archiwum poznańskie tj. *Księga grodzka wschowska, w której zachował się wpisany w 1597r. przywilej lokacyjny miasta Leszna z 30 IV 1547 roku*. Zaprezentowano także z Akt miasta Leszno przywilej Jan III, króla polski, który na prośbę Rafała Leszczyńskiego, starosty wschowskiego, nadaje miastu Leszno prawo pobierania podatku od sukna z 31 sierpnia 1676 r., a także dokument w którym Rafał Leszczyński, wojewoda łęczycki, starosta generalny wielkopolski, sprzedaje za usługi grunt i plac pusty zwany Kopiec albo Kuchnia naprzeciwko zamku z przyległym małym placem od bramy Gronowskiej w Lesznie Kasprowi Gotfrydowi Dydrychowi serwitorowi i cukiernikowi królewskiemu i dworu jego w Poznaniu i Lesznie za 6000 złp. i czynszem 2 zł. cesarskich i uwalnia go od sądów i podatków miejskich, o czym zawiadamia magistrat w Lesznie z 20 lutego 1694 r. Ważne dla historii miasta są także materiały zgromadzone w zespole Akt braci czeskich w Wielkopolsce. Zaprezentowane zostały dwa dokumenty z tego zespołu, w pierwszym dokumencie Stanisław I /Leszczyński/, król polski – potwierdza przywilej Bogusława Leszczyńskiego z 16 IX 1652, dotyczący zgody na pobudowanie nowego kościoła w Lesznie, 1708 r., w drugim natomiast Przecław i Jan Leszczyńscy potwierdzają przywilej Bogusława Leszczyńskiego z 16 IX 1652 dotyczący budowy nowego kościoła w zamian za zwrot obecnego kościoła katolikom, 1664 r.

Wiele ciekawych informacji dotyczących stosunków gospodarczych można znaleźć w zespole Cechy miasta Leszno, pochodzącym z lat 1504–1950, zdeponowanym także w poznańskim archiwum. Na wystawie zostały zaprezentowane tylko dwa przykładowe dokumenty. W jednym z nich Bogusław hr. na Lesznie, wojewoda bełski itd. potwierdza cechowi młynarskiemu w Lesznie statut, powołując się na postanowienia statutowe z 1.1.1628 r. Zastrzega sobie prawo do zmian statutu Or. Statut Cechu młynarzy w Ostrowie Wielkopolskim. Wzorowany na statutach cechu piekarzy Leszna, Bojanowa, Rawicza i Zdun – potwierdzenie przez Jana Jerzego Przebendowskiego, 1 lutego 1647, w drugim Bogusław Leszczyński, hrabia na Lesznie, wicekanclerz koronny, starosta generalny Wielkopolski, wzorując się na przywileju statutowym kowali, kołodziejów i stelmachów we Wschowie, na prośbę przedstawicieli cechu kowali, kołodziejów i stelmachów w Lesznie potwierdza im tenże przywilej, około 1642-1650.

Na wystawie będzie można obejrzeć także tłoki pieczętnie dotyczące miasta Leszna i leszczyńskich cechów.

Wystawa prezentuje także oryginalne materiały z leszczyńskiego archiwum m.in. Statutu miasta Leszna, 1835 r., protokolarz, w którym zawarta jest przysięga składana przez wybranego w 1838 r. burmistrza Johanna Weigelta, a także protokół pierwszego polskiego posiedzenia radnych miasta, 3 sierpnia 1920 r.. Oprócz tego na ekspozycji można zobaczyć najstarszy zachowany plan miasta Plan von dem Graben um der Stadt Lissa und des Abzug (Plan Leszna z dopływem wody ze źródła Paźla oraz przebiegiem fosi miejskiej i jej ujściem na Leszczynku), pochodzący z 1822 r. Wystawę uzupełniają widokówki dawnego Leszna i fotografie.

Wystawa czynna będzie w Archiwum Państwowym w Lesznie do końca stycznia 2018 r.

Tłumaczenia przykładowych dokumentów prezentowanych na wystawie:

Przywilej lokacyjny miasta Leszna z 30 IV 1547 r., wydany przez Zygmunta I Starego, króla polskiego dla Rafała Leszczyńskiego, kasztelana przemęckiego, wpisany do księgi grodzkiej wschowskiej, serii inskrypcji z 1597.

Działo się na zamku wschowskim, we wtorek po oktawie Bożego Ciała [17 czerwca – przyp. tłum.], w roku Pańskim 1597. Wpisanie dokumentu mieszczan leszczyńskich. Przybyli osobiście do urzędu pana starosty ziemi wschowskiej i do akt grodzkich wschowskich, sławetni Martinus Cziran, Mathias Rinerth i Martinus Solcz, dali do aktykowania w akta urzędu starosty wschowskiego dokument miłościwego niegdyś Zygmunta, króla polskiego, opatrzony podpisem królewskim i opieczętowany pieczęcią koronną, podpisany własnoręcznie przez niegdyś wielmożnego Mikołaja Grabię, kasztelana chełmskiego i podkanclerzego koronnego; cały, dobrze zachowany i w dobrym stanie, wolny od widocznych cech podejrzanых, i prosili o wpisanie go do niniejszych akt, co też uzyskali, którego dokumentu brzmienie od słowa do słowa jest następujące: „W imię Pana amen, na wieczną rzeczy pamięć. Ponieważ wszystko, co dzieje się w czasie, również w czasie przemija, jeśli nie zostanie utrwalone na piśmie, które jest wiernym stróżem rzeczy i spraw, dlatego my Zygmunt, z Bożej łaski król polski, wielki książę litewski, a także pan i dziedzic ziem krakowskiej, sandomierskiej, sieradzkiej, łęczyckiej, kujawskiej, ruskiej, pruskiej, mazowieckiej, chełmińskiej, elbląskiej i pomorskiej, zawiadamiamy wszystkich i każdego z osobna, kogo to interesuje i kto będzie czytał to pismo.

Ponieważ łaskawość jest właściwa królom i książętom, jak również zabieganie o wygodę i dobro poddanych, dlatego my, ceniąc i chwając wierną służbę szlacheckiego Rafała Leszczyńskiego, kasztelana przemęckiego, świadczoną nam przez wiele lat, i chcąc ją docenić i wynagrodzić, a także pragnąc łaską i wolą naszą królewską do dalszej przydatności go namawiać, pozwalamy mu mocą niniejszego dokumentu, we wsi jego dziedzicznej Leszno, położonej w województwie poznańskim, powiecie wschowskim, fundować i założyć miasto o tej samej nazwie Leszno, jako też na podstawie pewnej wiedzy i mocą naszej łaski wspomnianą wieś Leszno pozwalamy przekształcić w miasto i niniejszym ją na wieczność do tego stanu przenosimy. I temu miastu Lesznu i jego mieszkańcom obecnym i przyszłym pozwalamy na zawsze posługiwać się prawem niemieckim, które nazywa się powszechnie magdeburskim, i już teraz wyjmujemy to miasto i jego mieszkańców obecnych i przyszłych spod innego prawa, to jest polskiego. Uchylamy mianowicie od teraz wszystkie ogólne i szczegółowe uprawnienia, ciężary i powszechne zwyczaje prawa polskiego, które mogłyby przeszkadzać w stosowaniu prawa niemieckiego, a wprowadzamy tam i przypisujemy wspomniane prawo niemieckie. Wyjmujemy także i na zawsze uwalniamy mieszkańców tegoż miasta Leszno spod całej jurysdykcji wszystkich wojewodów, kasztelanów, sędziów i podsędków, jacy są w naszym królestwie, i wszystkich innych tutejszych urzędników i oprawców [ścigali oni przestępstwa zagrażające spokojowi publicznemu – przyp. tłum.], w taki sposób, że mieszczanie ci nie będą pozywani przed ich sądy w żadnych sprawach, i nie będą podlegali żadnym ich karom. Będą natomiast, zarówno w sprawach najważniejszych, jak i mniejszej wagi: kradzieży, podpalenia, przelania krwi, zabójstwa, okaleczenia [w oryg.: pozbawienia członków ciała – przyp. tłum.], gwałtu, a także w sprawach jakichkolwiek nieprawidłowości i niemoralności, popełnionych na obszarze i w granicach tegoż miasta, pozywani przed swojego wójta; wójt zaś będzie w razie potrzeby pozywany przed swojego pana dziedzicznego, którzy sędzić i szukać racji mają nie inaczej, jak według prawa niemieckiego, i karać tak, jak tego wymaga i przewiduje prawo niemieckie we wszystkich swoich klauzulach, punktach, warunkach i artykułach. Ponadto chcąc, aby wspomniane miasto Leszno, uzyskując większe korzyści, dochodziło do lepszego stanu i rozwoju, pozwalamy w nim urządzić i niniejszym ustanawiamy i zatwierdzamy trzy jarmarki w ciągu roku: pierwszy w niedzielę następującą po święcie Wniebowstąpienia Pańskiego [tj. po czwartku przed szóstą niedzielą po Wielkanocy – przyp. tłum.], drugi w święto św. Klary [12 sierpnia – przyp. tłum.], trzeci w święto św. Elżbiety [19 listopada – przyp. tłum.] każdego roku, a także jeden targ w tygodniu, który ma się odbywać i powtarzać w każdy poniedziałek. I to także pod groźbą sprawiedliwości i sądu mieć chcemy i nakazujemy, jednak bez szkody i straty innych miast i miasteczek tak naszych, jak i należących do naszych poddanych duchownych

i świeckich, istniejących w sąsiedztwie dookoła, aby na te targi doroczne i cotygodniowe w terminach wyżej podanych mogli się schodzić do tego miasteczka Leszno wszyscy ludzie obojga płci i każdego stanu i kondycji, aby sprzedawać i kupować oraz wymieniać rzeczy za rzeczy i towary za towary oraz

prowadzić wszelki handel, a wszyscy przychodzący i odchodzący dostąpią i będą się cieszyć wolnością

i opieką naszą i naszych następców, oprócz tych, którym prawo i ustawy tego surowo zabraniają i którzy słusznie zostali wykluczeni ze wspólnoty prawych ludzi. Na której rzeczy wiarę i świadectwo została tu przywieszona nasza pieczęć. Dane w Krakowie, w sobotę, w wigilię św. Filipa i Jakuba Apostołów

[30 kwietnia – przyp. tłum.] roku Pańskiego 1547, panowania zaś naszego 41 roku, w obecności wielbego w Chrystusie ojca Samuela Maciejowskiego, biskupa krakowskiego i kanclerza koronnego, oraz wielmożnych, szlachetnych i czcigodnych: Piotra Kmity, hrabiego na Wiśniczu, wojewody krakowskiego,

marszałka wielkiego koronnego i starosty naszego przemyskiego, spiskiego i kolskiego i generalnego Małopolski, Andrzeja, hrabiego z Górki, starosty poznańskiego i starosty generalnego Wielkopolski, Mikołaja Wolskiego, kasztelana sandomierskiego, ochmistrza dworu najjaśniejszej pani Bony, naszej najdroższej małżonki, starosty sanockiego, lanckorońskiego, łomżyńskiego i wizneńskiego, Jana Ocieskiego, burgrabiego bieckiego i podkomorzego krakowskiego, starosty sądeckiego, Mikołaja Grabi, starosty chełmskiego, podkanclerzego koronnego, starosty lubomleńskiego, Jana Bonera z Balic, kasztelana oświęcimskiego, Jakuba Uchańskiego, dziekana płockiego, archidiacona warszawskiego i kanonika krakowskiego, Walentego Dembińskiego, referendarza koronnego, Jana Przerębskiego, prepozyta, Stanisława Osio, doktora obojga praw, kanonika krakowskiego, naszego sekretarza. Wydane przez ręce [pod odpowiedzialnością za zgodność z prawem – przyp. tłum.] wielmożnego Mikołaja Grabi, kasztelana chełmskiego, podkanclerzego koronnego, starosty lubomleńskiego, szczerze nam miłego. Czynności prawne przedstawione przez wielmożnego Mikołaja Grabię, kasztelana chełmskiego, podkanclerzego koronnego, starostę lubomleńskiego, i przyjęte za radą i przyzwoleniem rady królewskiej. Podpisał Mikołaj Grabia, kasztelan chełmski, podkanclerzy koronny”.

Fragment Statutu miasta Leszna, 1835.

Statut

dla

leżącego w powiecie wschowskim i rejencji poznańskiej miasta Leszna

My, magistrat i radni miasta Leszna niniejszym wiadomym czynimy wszem wobec, że poprzez nadanie Zrewidowanej ordynacji miejskiej z 17 marca 1831 roku, tutejsza gmina dobrodziejstwo samodzielnego zawiadywania swoimi sprawami oraz uprawnienie do zebrania wszystkich tych postanowień, które oprócz ordynacji miejskiej winny znaleźć zastosowanie w ustroju miejscowości, w jednym, częściowo powstałym już statucie, uznanym przez nas, po wspólnej naradzie dotyczącej ostatnich ustaleń, za dobry, i uchwalić go, jak następuje:

Art. I. O sprawach miasta ogólnie

- 1. ad § 5. Przejrzanego regulaminu miasta

Okręg miejski składa się z właściwego miasta, które to zawiera następujące ulice i place :

uliczka Hirscha

ulica Kupiecka albo Szeroka

ulica Osiecka

uliczka Długa Nowa

Wielki Rynek

ulica Rydzyńska

uliczka Zielona
ulica Święciechowska

uliczka Kościelna

Rynek Kościelny

ulica Zamkowa

ulica Kościańska

ulica Łaziebna

uliczka Nowa Mała

uliczka Pańska

uliczka Środkowa

uliczka Tylina

uliczka Więzienna

Rewir Żydowski,

jak również przedmieścia, mianowicie:

Przedmieście Osieckie

Przedmieście Rydzyńskie

Przysięga złożona przez wybranego w 1838 r. burmistrza Johanna Weigelta, 7 maja 1838 r.

Ja, Johannes Weigelt, przysięgam na Boga Wszechmogącego i Wszechwiedzącego, że będę Jego Królewskiemu Majestatowi Prus, mojemu najłaskawszemu Panu, poddany, wierny i posłuszny, że chętnie będę się stosował do woli moich przełożonych, zawsze skrupulatnie będę wypełniał obowiązki na rzecz obywateli, a dla dobra państwa i wspólnoty, do której należę, nie będę żałował wszystkich moich sił. Tak mi dopomóż Bóg przez Jezusa Chrystusa. Amen.

Leszno, 7 maja 1838

Weigelt